

Institut Européen des Jardins & Paysages

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen

Inventaris Vlaams-Brabant

Slotgracht van het Hof ter Bruggen

Auteur(s) : Onroerend Erfgoed |Flanders Heritage Agency
www.onroenderfgoed.be <https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Slotgracht van het Hof ter Bruggen

Titel:	Slotgracht van het Hof ter Bruggen
Provincie:	Vlaams-Brabant
Gemeente:	Begijnendijk
Deelgemeente:	Betekom
Bron:	Schepping: 2014-04-02 Bijwerken: 2017-05-30 URI: https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134454
Coördinaten:	Breedte: 4.76863495033 Lengte: 50.9840640458

Primaire tekst

Relicten van een feodaal kasteel (hooghof-neerhofstructuur), omgebouwd tot 'huis van plaisantie' in de 16de eeuw met moestuin en 'lustgrond'; rond 1880 afgebroken maar het patroon van slotgrachten bleef gedeeltelijk bewaard.

Het Hof Ter Bruggen, zetel van een gelijknamige heerlijkheid en een riddersgeslacht dat opduikt vanaf 1254, lag aan de noordrand van het Demeralluvium, op circa 1000 m ten noordwesten van het Kasteel van Rivieren, aan de overzijde van de Demer. Op een figuratieve kaart in de 'Albums de Croÿ' wordt het kasteel afgebeeld aan het einde van de 16de eeuw. Een met bomen beplante dreef daalt vanuit het noordwesten af naar het kasteelcomplex, dat door een brede slotgracht omgeven is. Aan de oostzijde van het kasteleiland beschreef de gekanteelde weermuur een boog die de eveneens gebogen oeverlijn volgde, misschien een relict van de verdwenen donjonmotte. De traditionele baksteenbouw van de twee kasteelgebouwen met grote kruisramen, trapgevels en steunberen, contrasteert met de gebouwen buiten de slotgracht die in een lichtbruine kleur zijn afgebeeld, vermoedelijk leem- of houtbouw. Het rechthoekige gedeelte van het kasteleiland werd in beslag genomen door een omhaagde tuin ingedeeld in acht parterres met geometrische motieven (diagonalen, cirkels en kruisen). Waarschijnlijk gaat het om een moestuin, waarin ook sierelementen een rol spelen – een gebruikelijke combinatie van 'nut en sier'. Bruine penseeltrekjes boven de parterres suggereren de aanwezigheid van struiken of kleine bomen; mogelijk gaat het om kleinfruit. De boomgaard bevond zich op het rechthoekige eiland ten noorden van het kasteleiland.

Op de Ferrariskaart (1771-1775) en – zonder twijfel betrouwbaarder – op de kaart van het hertogdom Aarschot uit 1775 van J.B. Joris heeft het Hof Ter Bruggen een nieuwe omkadering gekregen: een trapeziumvormige omgrachting, die zowel het oude kasteleiland met zijn boogvormige uiteinde als het vroegere boomgaardeiland omvat. Het geheel beslaat ongeveer 3,5 hectare, waarvan ongeveer één derde water. De buitenoevers van de ringgracht zijn met een dubbele rij bomen beplant, aansluitend bij de noordwestelijke toegangs-dreef. Die is circa 600 m lang en vertrekt van de oude weg Mechelen-Aarschot-Diest (nu Tremelosesteenweg); hij doorsnijdt schuin een groot blok van circa 14 hectare, dat eveneens met beboomde dreven omgeven is. De tuin is verdeeld over de twee eilanden en omvat zes rechthoekige parterres van 20 tot 25 are, die met haagjes en paden omgeven zijn. Op de hoeken van deze parterres heeft Joris donkere stippen getekend die waarschijnlijk een opgaande snoeivorm van buxus of taxus voorstellen. Opmerkelijk zijn de zwarte vlek in het breedste gedeelte van de gracht ten noordoosten van het kasteel – mogelijk een beeld(engroep) of fontein – en de drie gebouwtjes bij de noordwestelijke grachtarm, die enclaves vormen in de parterres – mogelijk tuinpaviljoens of priëlen. Binnen het trapezium komt geen landbouwactiviteit meer voor; van een 'neerhof' is geen sprake meer.

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Slotgracht van het Hof ter Bruggen

Op de Primitieve kadasterkaart (1822) is de door Joris uitgetekende configuratie nog ongewijzigd terug te vinden. Het goed is op dat ogenblik (samen met 131,5 hectare gemeentelijk grondgebied) eigendom van een weduwe de Snellinck uit Brussel. In de kadastrale legger wordt het gebouw nog altijd als "kasteel" omschreven, wat voor diverse andere kastelen in de regio niet meer het geval is. De rest van het eiland (perceel 161) is "tuin", vermoedelijk moestuin. Alleen de percelen op het andere eiland (nrs. 162 en 163) worden als "lustgrond" geregistreerd, een term die gebruikt wordt voor informele, 'landschappelijk' aangelegde percelen.

In 1844 komt het Hof Ter Bruggen in handen van graaf Philippe van der Stegen de Schrieck, die in 1855 nog een van de vleugels laat verbouwen. Op de militaire topografische kaart van 1865 (ICM, 1883) verschijnt het domein voor de laatste keer in beeld, met de indeling en het gebruik die worden aangegeven op de Primitieve kadasterkaart. De totale afbraak van het kasteel en zijn aanhorigheden wordt geregistreerd in 1882. Naar de reden voor de afbraak kan men, zoals bij andere verdwenen kastelen in de regio (bijvoorbeeld het kasteel van Meerbeek of dat van Gottendijs), alleen maar gissen. De tuinen en de lustgronden zijn voortaan weiden, bouwland en bosjes kreupelhout. De buitenste (trapezoidale) ringgracht is nog grotendeels zichtbaar als een tot 2 m brede geul met open water. In het microreliëf is ook nog het kasteleiland te onderscheiden, omringd door een vegetatie van riet en rietgras. Het enige stenen overblijfsel is de ijzerzandstenen boogbrug over de Laak. Recentelijk heeft iemand pogingen ondernomen om opnieuw een tuin aan te leggen. Enkele zeldzame soorten – *Clerodendron trichotomum* en karmozijnbes (*Phytolacca esculenta*) – hebben zich als gevolg daarvan over het terrein verspreid.

Auteur: Deneef, Roger

Datum: 2007

Titel Text: Park van Hof ter Bruggen

Grafische documenten



Een van de slotgrachten van het Hof Ter Bruggen (Deneef, Roger, 20-03-2014, ©Vlaamse Gemeenschap)

Bibliografie

Kadastrerchief Vlaams-Brabant, Oudste kadastrale legger [212] Betekom, artikel 90.

Kadastrerchief Vlaams-Brabant, Kadastrale opmetingsschets Betekom 1855 nr. 6 en 1882 nr. 18.

ANDRIES G., *Begijnendijk vóór 1796 (Bijdragen tot de Geschiedenis van het Land van Aarschot)*, Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde v.z.w., 1996, p. 150.

Inventarisatie van parken en tuinen van België - Vlaanderen
Inventaris Vlaams-Brabant
Slotgracht van het Hof ter Bruggen

MINNEN B., *Albums de Croÿ – Het hertogdom Aarschot onder Karel van Croÿ (1595-1612) – kadasters en gezichten*, Brussel, Gemeentekrediet van België, 1993, p. 101.

Relaties

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120450>

Beknopte karakterisering

Datering: 16de eeuw

Typologie: walgrachten